

“Financieel beeld” Gemeente Hilversum

Een financieel beeld van de
gemeente Hilversum op basis van
jaarstukken 2017

29 oktober 2018

Rein-Aart van Vugt

Dennis van Vollevelde

Waar draait het om?

Nederland gemiddeld

Gemeentelijke woonlasten	
Eénpersoonshuishouden	612
Meerpersoonshuishouden	683
Rangnummer meerpersoonshuishouden (nummer 1 heeft de laagste lasten)	
Onroerendezaakbelasting (ozb)	
Tarief woningen (%)	0,1050
Tarief niet-woningen (%)	0,3585
Reinigingsheffing woningen	
Tarief éénpersoonshuishouden	209
Tarief meerpersoonshuishouden	267
Kwijtschelding mogelijk	
Kwijtscheldingsnorm (%)	
Rioolheffing woningen	
Tarief éénpersoonshuishouden	165
Tarief meerpersoonshuishouden	177
Kwijtschelding mogelijk	
Kwijtscheldingsnorm (%)	
Heffingskorting	
Bedrag	0,23
Burgerzaken	
Kosten paspoort	48,64
Kosten rijbewijs	42,72
Kosten identiteitskaart	40,00
Kosten uittreksel gba	9,26

Uitgangspunten financieel beeld

Hoofdzakelijk op basis van openbare bronnen:

Begroting 2018

Jaarrekening 2017

CBS-statistieken

**Atlas van de lokale lasten Centrum voor Onderzoek van de
Economie van de Lagere Overheden (COELO)**

Publicaties schuldpositie Nederlandse gemeenten VNG

Ranking op basis van:

Landelijke normen van VNG

Vergelijking benchmarkgemeenten o.b.v. jaarstukken 2017

Financiële positie:

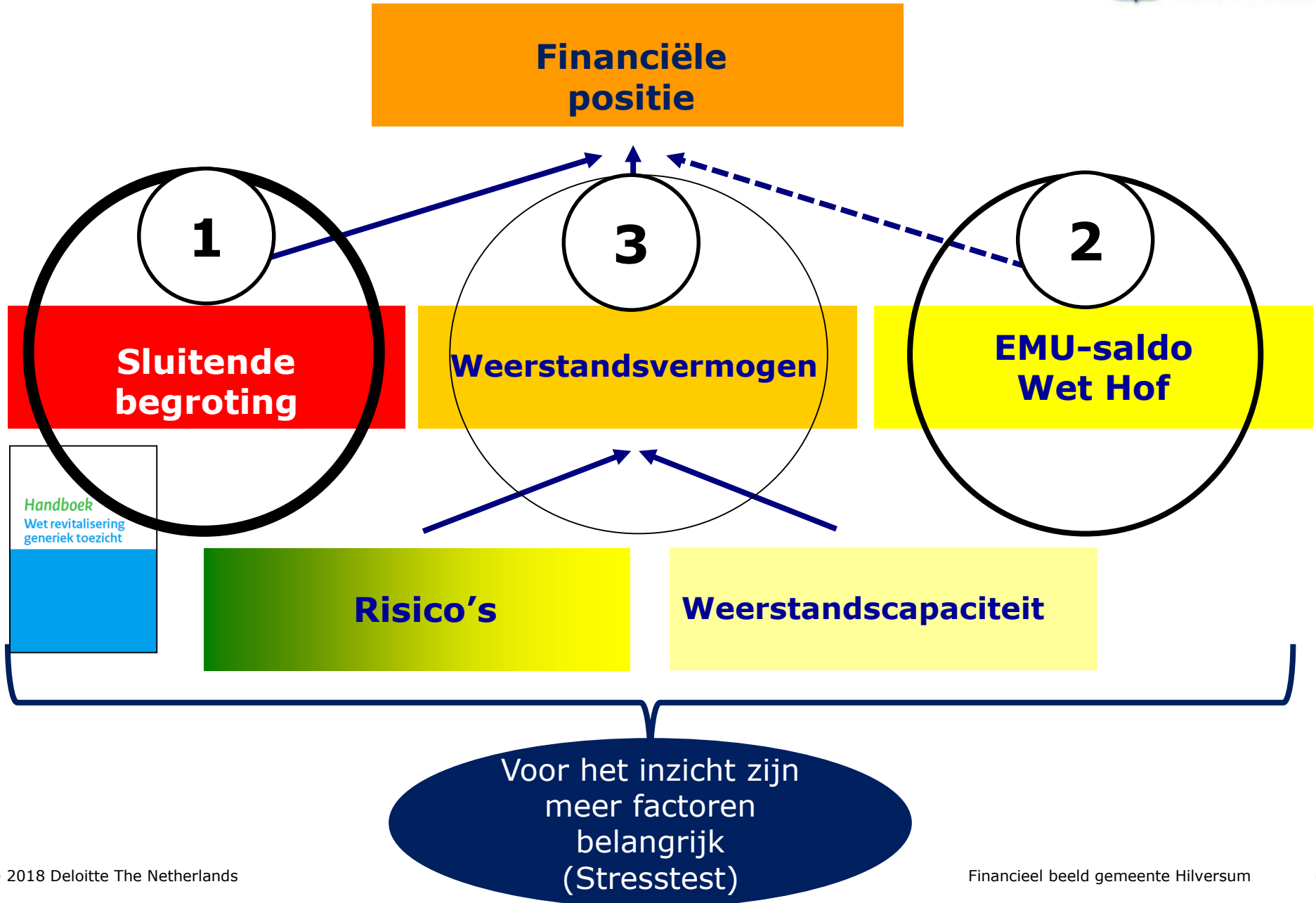
*"Het vermogen van een gemeente
in relatie tot de exploitatie, met inachtneming
van de risico's"*

Dat is:

- Breder dan reserves
- Breder dan het weerstandsvermogen
- Ook de toekomstige reguliere exploitatielasten

► En...dus niet uit de balans af te leiden; daarom de paragrafen

Financiële strategie

- In de toelichting op het overall overzicht geven wij nadere duiding aan de kwalificatie.
- De kwalificatie gunstig/neutraal/ongunstig baseren wij op de relatieve positie van de gemeente ten opzichte van het landelijk gemiddelde.
- Voor de volgende indicatoren is geen gemiddelde voor handen.
 - Bij de indicator rentelasten is sprake van een gunstig oordeel als er sprake is van een positief renteresultaat.
 - Bij de indicator begroting 2018-2021 is sprake van een gunstig oordeel als er sprake is van een structureel sluitende begroting.
 - Voor de indicator “gespaard voor onderhoud en garantstellingen” geldt dat de relatieve positie van de gemeente gezien wordt ten opzichte van de referentiegemeenten.
 - EMU-saldo. Hierbij wordt het verloop van het EMU-saldo en het cumulatief saldo over 2018-2021 beoordeeld.

Overall overzicht 2017

Indicator	Zeer gunstig	Gunstig	Neutraal	Ongunstig	Zeer ongunstig
Lokale lasten					
Weerstandsvermogen					
Schuldpositie					
Reservepositie					
Aanwending externe financiering					
Gepaard voor onderhoud					
Garantstellingen					
Rentelasten					
Grondexploitatie					
Overhead					
Begroting 2018 – 2021					
EMU-saldo					

Ten opzichte van 2016

Indicator		Toelichting overall overzicht
Lokale lasten		Voor wat betreft deze indicator staat de gemeente Hilversum landelijk op plaats 203;
Weerstandsvermogen		Ultimo 2017 komt de ratio weerstandscapaciteit versus risicoprofiel met 36,8 ruim boven de 2,0 uit. De gemeente kwalificeert een ratio > 2 als uitstekend. Wij kwalificeren deze indicator als zeer gunstig. Opvallend is dat het risicoprofiel significant lager uitvalt als wij dit afzetten tegen landelijke gemiddelden.
Schuldpositie		De hoogte van de debt ratio is de afgelopen jaren stabiel en ligt in lijn met referentiegroep. Ligt wel hoger dan het gemiddelde. Debt ratio van 69% ligt vooralsnog onder de kritische norm van 80%.
Reserve positie		De reservepositie is ten opzichte van 2012 toegenomen met 22%. Afgezet tegen het landelijk gemiddelde en 50K-100K gemeenten is de omvang van de reservepositie per inwoner relatief neutraal tot ongunstig ultimo 2017.
Aanwending externe financiering		Relatief hoog percentage van 67% voor (im)mva dat is gefinancierd met vreemd vermogen. Afgezet tegen het landelijk gemiddelde (42%) en 50K-100K gemeenten (53%) kwalificeren wij dit als ongunstig.
Gespaard voor onderhoud		Indicator is gekwalificeerd als neutraal ten opzichte van referentiegemeenten. Er zijn voor een aantal categorieën kostenegalisatievoorzieningen beschikbaar om de pieken in uitgaven voor het groot onderhoud op te vangen in de begroting.
Garantstellingen		Neutraal qua omvang. Indicator is afgezet tegen referentiegemeenten.
Rentelasten		Positief renteresultaat over 2017.
Grondexploitatie		De voorraad gronden per inwoner excl. Project Crailo ligt ruim onder het landelijk gemiddelde en de referentiegemeenten 50K-100K. Deze indicator stijgt naar het landelijk gemiddelde ultimo 2017 als wij de boekwaarde van het project Crailo meenemen in de berekening.
Overhead		Met een overheadpercentage van 10% op totale exploitatie ligt deze indicator op het gemiddelde van 50K-100K gemeenten.
Begroting 2018 - 2021		Gunstig. Een structureel sluitende begroting conform de BBV notitie "structurele en incidentele baten en lasten".
EMU-saldo 2017 - 2021		In de periode 2018 – 2021 per saldo een verwacht positief EMU-saldo van ca. € 30 miljoen.

Samenvatting

De financiële positie van de gemeente Hilversum geeft over 2017 een neutraal beeld.

Ten opzichte van 2016 zijn de volgende zaken licht gewijzigd:

- De reservepositie heeft over 2017 de kwalificatie neutraal/ongunstig gekregen (in 2016: neutraal). De totale omvang van het eigen vermogen is licht afgenomen ultimo 2017 ten opzichte van 2016. Het landelijk gemiddelde en de referentiegroep van 50K-100K gemeenten laten juist een lichte toename zien van het eigen vermogen ten opzichte van 2016.

Ter nuancering: Gemeente Hilversum heeft vanaf 2012 een stijging van het eigen vermogen van 22% gerealiseerd. Dat is een sterkere stijging dan landelijk (+1%) en de referentie groep heeft gerealiseerd (0%).

- Eind 2017 heeft de gemeente een koopovereenkomst Crailo gesloten met de provincie. E.e.a. heeft geleid tot een toename van de langlopende schulden en de voorraden. Dit veroorzaakt een stijging van het percentage externe financiering afgezet tegen (im)materiële vaste activa. Het percentage van 67% ligt hoger dan het landelijk gemiddelde (42%) en de referentiegroep (53%).

De overige indicatoren geven een neutraal tot gunstig beeld.

Suggesties

Wij handhaven onze suggesties uit onze rapportage van begin 2018:

- Als er sprake is van een grote investeringsopgave, waarbij ook leningen aangetrokken moeten worden dan zijn de volgende 2 zaken belangrijk om de huidige financiële positie vast te houden:
 - Een structureel sluitende begroting;
 - Stijgende reservepositie om de verhouding eigen vermogen/vreemd vermogen te handhaven.

Hierdoor blijft de structuur van de balans in orde.

Een toename van reserves betekent een lagere druk om te lenen en renterisico's kunnen gemakkelijker worden opgevangen.

- Het risicoprofiel van de gemeente laten analyseren ten opzichte van andere gemeenten. De hoogte van deze indicator is laag ten opzichte van de referentie-gemeenten.

Algemene indicatoren - referentie

	Hilversum	Den Helder	HH-waard	Lelystad	Nieuwegein	Purmerend	Zeist
Aantal inwoners	88.888	56.020	54.950	76.937	61.868	79.928	62.830
"Groene druk" (< 20 jaar)	22,6%	20,3%	25,4%	25,0%	21,5%	21,5%	23,9%
"Grijze druk" (≥ 65 jaar)	19,0%	21,2%	16,9%	16,3%	18,7%	18,9%	20,5%
Centrumfunctie	Sterk	Sterk	Sterk	Sterk	Redelijk	Redelijk	Redelijk
Sociale structuur	Matig	Zwak	Redelijk	Matig	Matig	Matig	Matig
Oppervlakte (km2)	46,35	178,8	39,99	765,5	25,65	24,56	48,65
Oppervlakte land (km2)	45,61	45,10	38,28	230,6	23,57	23,19	48,51
Oppervlakte water (km2)	0,73	133,70	1,71	534,9	2,07	1,37	0,14
Lengte wegen (km)	331	295	267	717	279	275	264
Lokale lasten 2018 (meerp.hh.)	748	714	668	769	616	721	646
Ranglijst Coelo 2018	203	139	76	246	31	153	46
Gemiddeld besteedbaar inkomen per huishouden	41.700	34.700	40.100	36.700	39.200	38.700	45.900
Aantal mensen per huishouden	2,1	2,0	2,4	2,3	2,2	2,2	2,1
Gemiddelde WOZ-waarde	264.000	143.000	201.000	163.000	203.000	191.000	298.000

Algemene indicatoren - Regio

	Hilversum	Blaricum	Gooise Meren	Huizen	Laren	Weesp	Wijdemeren
Aantal inwoners	88.888	10.201	56.935	41.382	11.088	18.751	23.447
"Groene druk" (< 20 jaar)	22,6%	22,8%	25,6%	22,1%	21,6%	21,7%	21,9%
"Grijze druk" (≥ 65 jaar)	19,0%	26,2%	21,1%	21,4%	30,8%	19,6%	23,9%
Centrumfunctie	Sterk	Zonder	Redelijk	Redelijk	Weinig	Weinig	Zonder
Sociale structuur	Matig	Goed	Goed	Redelijk	Goed	Matig	Goed
Oppervlakte (km2)	46,35	15,56	75,22	23,32	12,41	24,16	76,36
Oppervlakte land (km2)	45,61	11,15	41,60	15,81	12,41	22,80	47,61
Oppervlakte water (km2)	0,73	4,41	33,61	7,52	0,0	1,36	28,75
Lengte wegen (km)	331	85	271	186	81	88	130
Lokale lasten 2018 (meer.pers.huish.)	748	1.161	957	647	1.103	740	1.010
Ranglijst Coelo 2018	203	386	372	47	384	185	380
Gemiddeld besteedbaar inkomen per huishouden	41.700	79.100	52.600	44.700	68.800	40.100	49.400
Aantal mensen per huishouden	2,1	2,2	2,2	2,2	2,2	2,1	2,3
Gemiddelde WOZ-waarde	264.000	531.000	347.000	268.000	559.000	229.000	329.000

De indicatoren

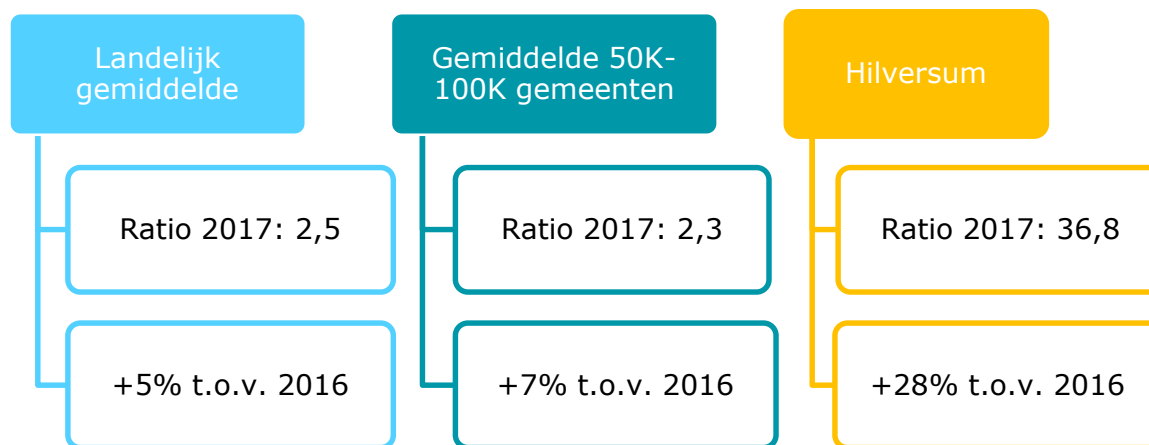
Indicator
Lokale lasten
Weerstandsvermogen
Schuldpositie
Aanwending externe financiering
Reserve positie
Gespaard voor onderhoud
Garantstellingen
Rentelasten
Grondexploitatie
Overhead
Begroting 2018 - 2021
EMU Saldo
Realiteit begroting

Lokale lasten 2018

Gemeente	Gem. WOZ-waarde	tarief OZB	OZB eigenaar	Afvalstoffenh.	Riool eig./gebr.	Totaal	Rang nr.	Belastingcapaciteit 2017
Referentiegemeenten								
Hilversum	264.000	0,0906	254	285	209	748	203	101%
Den Helder	143.000	0,1387	202	383	130	714	139	98%
Heerhugowaard	201.000	0,1164	246	253	170	668	76	90%
Nieuwegein	163.000	0,1050	230	227	160	616	31	81%
Lelystad	203.000	0,1923	325	289	155	769	246	100%
Purmerend	191.000	0,1102	229	306	186	721	153	99%
Zeist	298.000	0,0772	241	260	145	646	46	90%
Regio								
Hilversum	264.000	0,0906	254	285	209	748	203	101%
Blaricum	531.000	0,1183	679	278	205	1.161	386	163%
Gooise Meren	347.000	0,0816	302	271	384	957	372	112%
Huizen	268.000	0,0551	157	283	207	647	47	85%
Laren	559.000	0,1089	642	264	197	1.103	384	156%
Weesp	229.000	0,0946	238	293	209	740	185	99%
Wijdmeren	329.000	0,1284	456	268	286	1.010	380	132%
Landelijk gemiddelde 2018	216.000	0,1180	274	253	194	721		

Risicoprofiel Hilversum 2013-2017

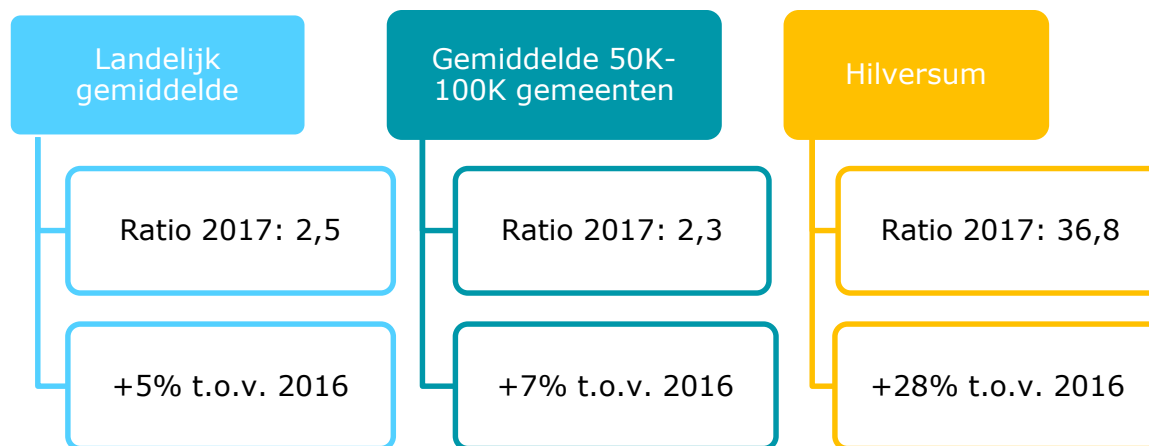
(x € 1 mln.)	2013	2014	2015	2016	2017	B 2018
Weerstandscapaciteit (WC)	76,4	74,5	81,7	92,2	97,7	92,8
Risicoprofiel (RP)	12,6	6,5	5,0	3,2	2,7	1,8
Ratio WC/RP	6,1	11,4	16,3	28,8	36,8	51,8

Risicoprofiel - Referentiegemeenten

Bedragen X € 1,0 mln.

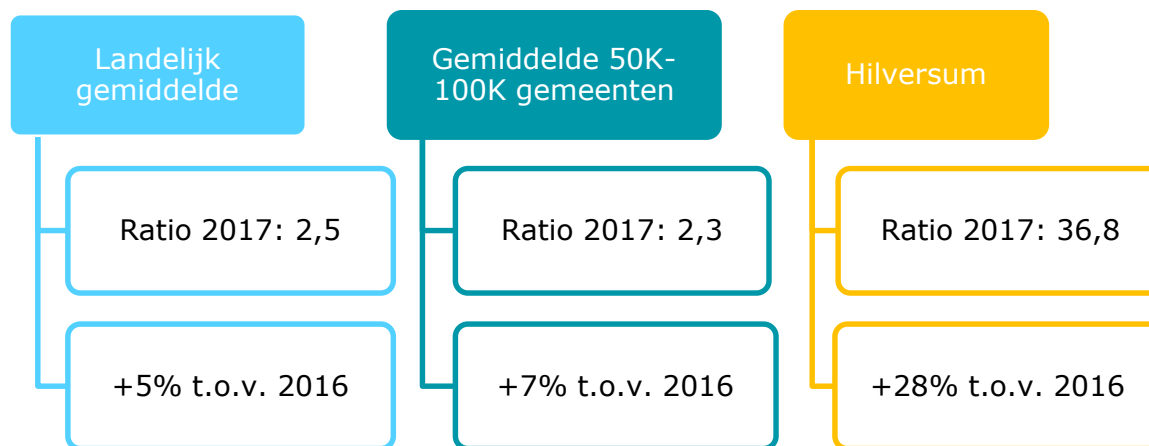
Jaarrekening 2017	Hilversum	Den Helder	Heerhugowaard	Lelystad	Nieuwegein	Purmerend	Zeist
Weerstandscapaciteit (WC)	97,7	24,6	22,7	42,6	47,5	20,4	10,1
Risicoprofiel (RP)	2,7	19,4	11,4	18,6	8,3	17,3	6,3
Ratio WC/RP	36,8	1,3	2,0	2,3	5,7	1,2	1,6

Risicoprofiel - Regio

Bedragen X € 1,0 mln.

Jaarrekening 2017	Hilversum	Blaricum	Gooise Meren	Huizen	Laren	Weesp	Wijdemeren
Weerstandscapaciteit (WC)	97,7	13,0	39,5	26,2	10,9	3,7	7,7
Risicoprofiel (RP)	2,7	1,1	5,9	3,2	1,3	0,5	3,3
Ratio WC/RP	36,8	11,8	6,6	8,3	8,4	7,4	2,3

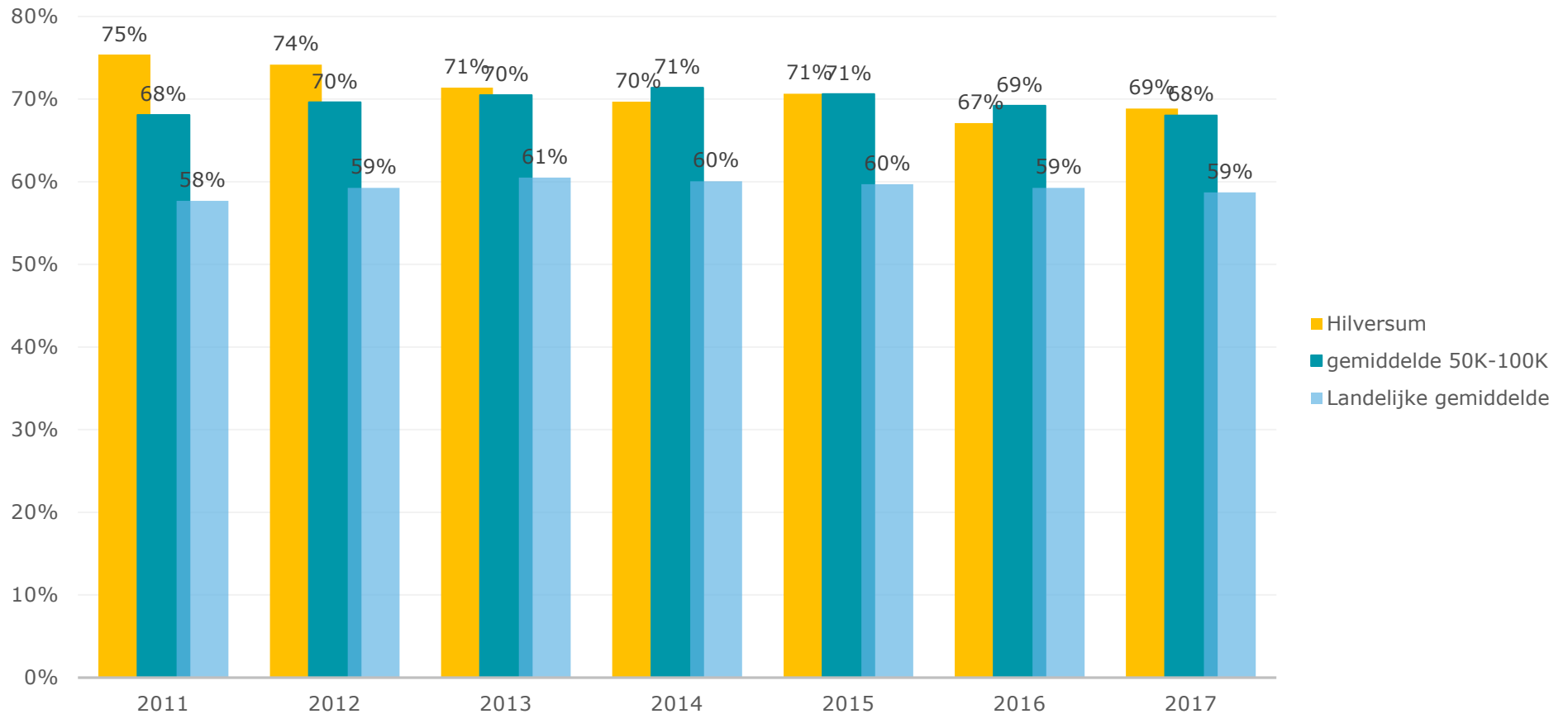

Schuldenpositie

	Landelijk gemiddelde	50K-100K gemeenten	Kritische norm	Hilversum						
	2017			2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Debt Ratio	59%	68%	80%	75%	74%	71%	70%	71%	67%	69%
Netto schuld/ Exploitatie	59%	74%	135%	90%	76%	86%	88%	74%	71%	77%
Netto schuld/ balanstotaal	39%	48%		67%	56%	60%	60%	59%	56%	58%
Schuld-evolutie per inwoner	3	8		61	(223)	15	13	27	(110)	107
Netto schuld per inwoner	1.980	2.224		2.370	2.147	2.162	2.175	2.202	2.093	2.192

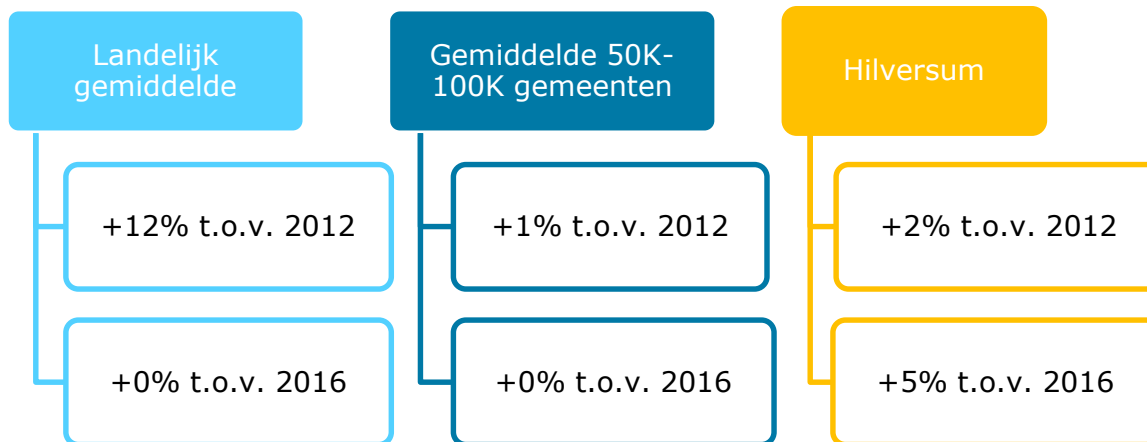
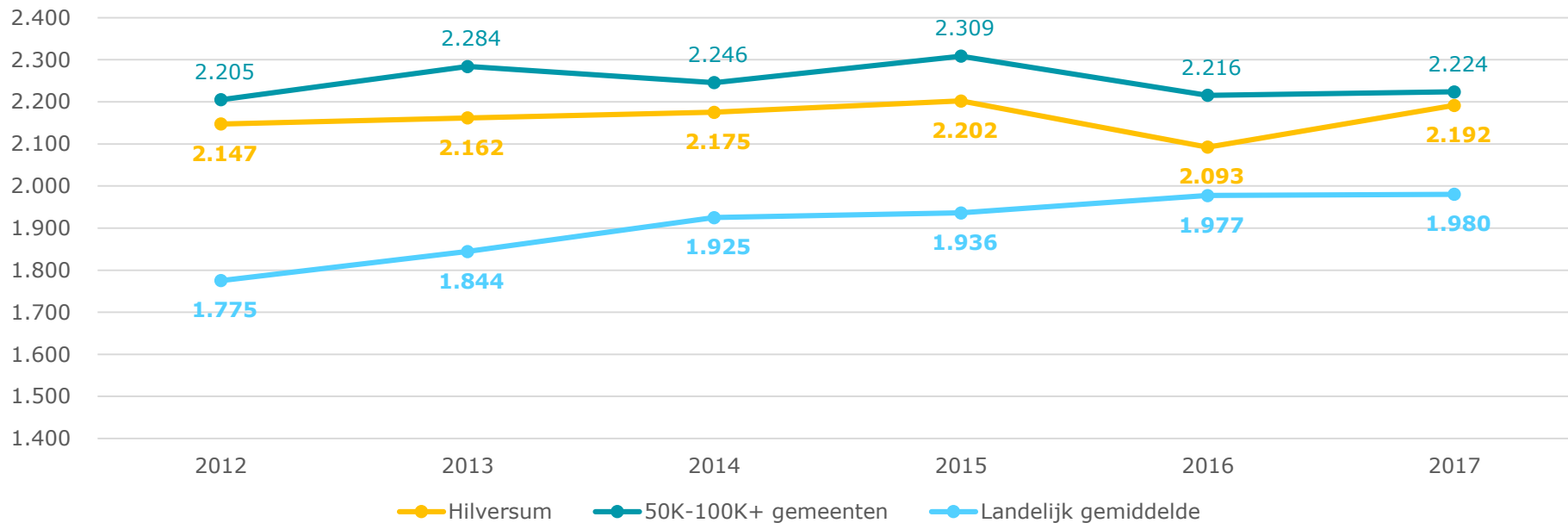
Debt Ratio: Totaal van schulden (kort en lang) ten opzichte van het balanstotaal

Debt ratio

Schuldenpositie

Netto schuld per inwoner

Netto schuld: Totale schulden (kort en lang) -/- uitgezette leningen -/- vlottende activa

Schuldenpositie

Referentiegemeenten

	Landelijk gemiddelde	50K-100K gemeenten	Kritische norm	Hilversum	Den Helder	Heerhugo- waard	Lelystad	Nieuwe- gein	Purmerend	Zeist
Debt Ratio	59%	68%	80%	69%	65%	44%	52%	60%	89%	28%
Netto schuld/ Exploitatie	59%	74%	135%	77%	14%	57%	58%	74%	121%	-14%
Netto schuld/ balanstotaal	39%	48%		58%	12%	35%	39%	43%	77%	-9%
Schuld-evolutie (in €)	3	8		99	261	(324)	(125)	(192)	(10)	122
Netto schuld per inwoner (in €)	1.980	2.224		2.192	489	1.353	1.981	2.101	3.418	(335)

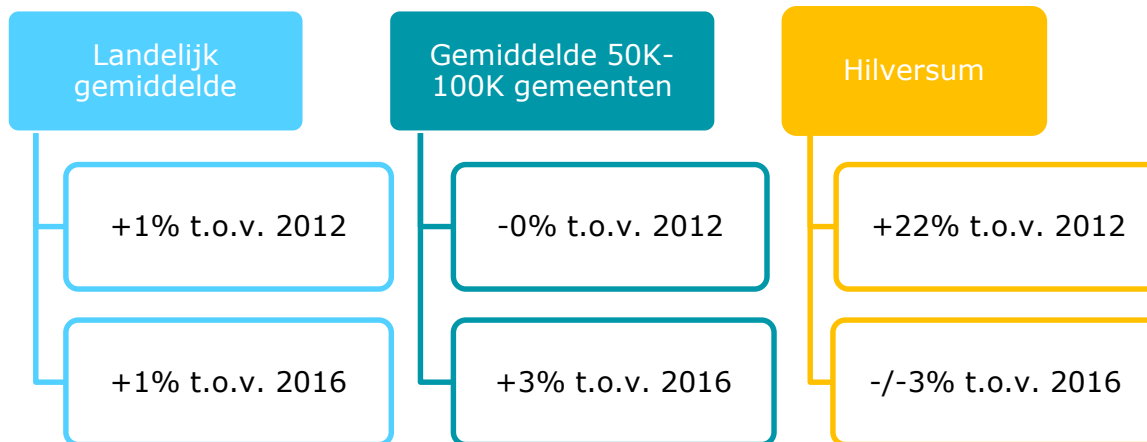
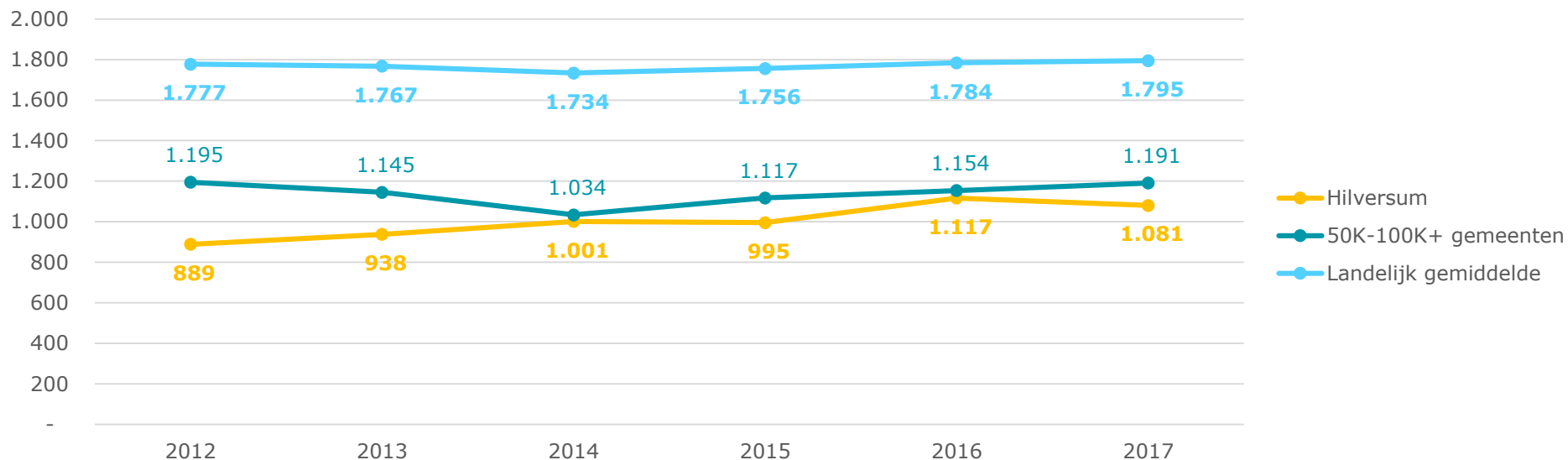
Schuldenpositie

Regio

	Landelijk gemiddelde	50K-100K gemeenten	Kritische norm	Hilversum	Blaricum	Gooise Meren	Huizen	Laren	Weesp	Wijdmeren
Debt Ratio	59%	68%	80%	69%	48%	64%	10%	75%	81%	48%
Netto schuld/ Exploitatie	59%	74%	135%	77%	4%	61%	-81%	77%	74%	44%
Netto schuld/ balanstotaal	39%	48%		58%	2%	42%	-51%	43%	63%	35%
Schuld- evolutie	3	8		99	(227)	132	37	888	(311)	(11)
Netto schuld per inwoner	1.980	2.224		2.192	116	1.533	(1.775)	1.822	1.910	903

Reserves

Verloop eigen vermogen per inwoner

Reserves

Hilversum							
Bedragen x € 1 mln.	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Algemene reserve	54,0	47,6	52,3	57,7	63,1	69,2	74,0
Bestemmingsreserve	20,9	19,5	20,1	21,4	18,3	21,7	16,3
Gerealiseerd resultaat	-6,3	8,9	8,3	7,4	5,4	7,2	5,7
Totaal eigen vermogen	68,6	76,0	80,7	86,5	86,8	98,1	96,0
Eigen vermogen in % van balans	23%	23%	26%	27%	27%	30%	29%
Eigen vermogen in % van de exploitatie	31%	31%	37%	41%	34%	38%	38%
Balanstotaal	302,3	325,6	307,6	315,1	326,5	326,1	336,7
Totaal exploitatie (excl. storting reserves)	224,8	242,9	215,8	213,6	257,9	257,4	252,3

Reserves

Referentiegemeenten

Bedragen x € 1 mln.	Hilversum	Den Helder	Heerhugowaard	Lelystad	Nieuwegein	Purmerend	Zeist
Algemene reserve	74,0	24,8	20,2	8,1	18,2	20,3	51,2
Bestemmingsreserve	16,3	39,7	72,5	78,4	73,2	11,3	99,3
Gerealiseerd resultaat	5,7	1,8	4,0	6,2	17,0	2,1	2,1
Totaal eigen vermogen	96,0	66,3	96,7	92,7	108,4	33,7	152,6
Eigen vermogen in % van balans	29%	28%	46%	24%	36%	10%	67%
Eigen vermogen in % van de exploitatie	38%	34%	74%	35%	62%	15%	101%
Eigen vermogen per inwoner	1.081	1.183	1.759	1.205	1.753	421	2.428

Landelijk gemiddelde 2017: € 1.795 per inwoner

50K-100K gemeenten 2017: € 1.191 per inwoner

Reserves

Regio

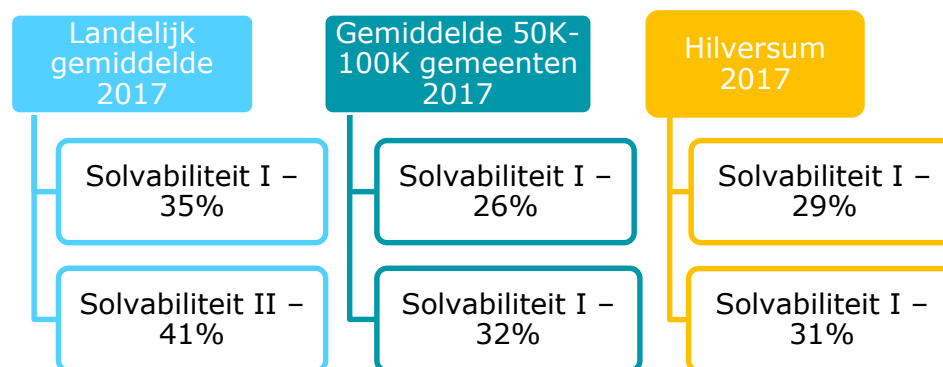
Bedragen x € 1 mln.	Hilversum	Blaricum	Gooise Meren	Huizen	Laren	Weesp	Wijdemeren
Algemene reserve	74,0	11,7	18,9	71,0	4,9	5,7	7,7
Bestemmingsreserve	16,3	12,9	28,7	37,8	2,6	2,4	16,0
Resultaat na bestemming	5,7	9,4	4,9	1,1	1,7	(0,1)	1,9
Totaal eigen vermogen	96,0	34,0	52,5	109,9	9,2	8,0	25,6
Eigen vermogen in % van balans	29%	48%	25%	76%	20%	14%	42%
Eigen vermogen in % van de exploitatie	38%	105%	37%	121%	35%	16%	53%
Eigen vermogen per inwoner	1.081	3.332	922	2.655	830	425	1.093

Landelijk gemiddelde 2017: € 1.795 per inwoner

50K-100K gemeenten 2017: € 1.191 per inwoner

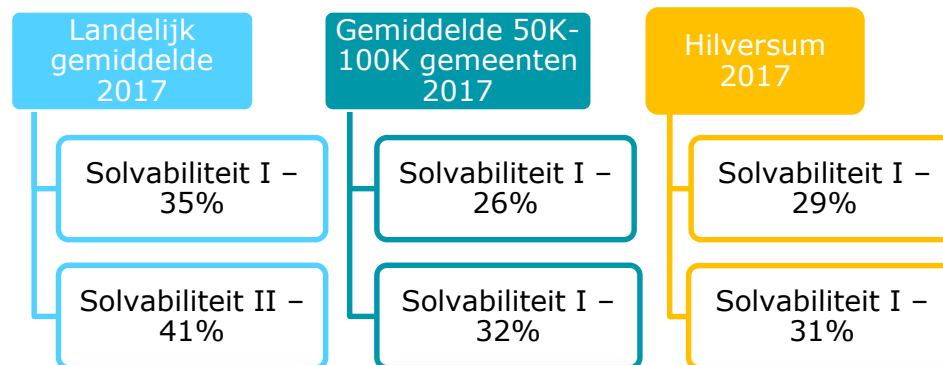
Solvabiliteit

Hilversum							
	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Solvabiliteit I (eigen vermogen in % van de balans)	23%	23%	26%	27%	27%	30%	29%
Solvabiliteit II (eigen vermogen + voorzieningen in een % van de balans)	25%	26%	29%	30%	29%	33%	31%

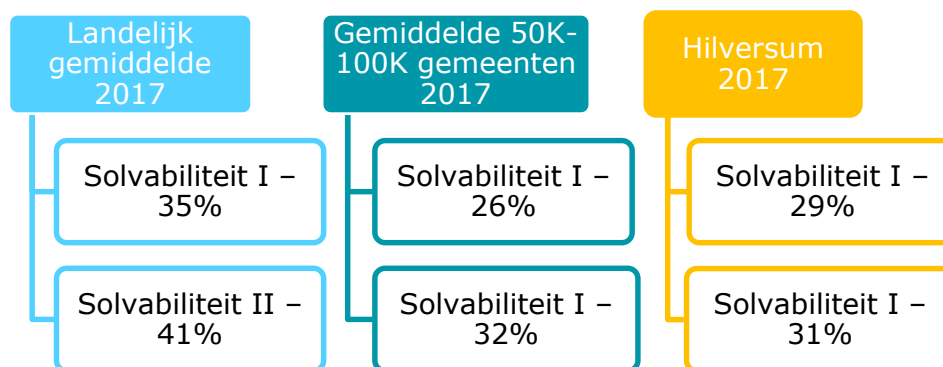
Solvabiliteit - referentiegemeenten

	Hilversum	Den Helder	Heerhugowaard	Lelystad	Nieuwegein	Purmerend	Zeist
Solvabiliteit I (eigen vermogen in % van de balans)	29%	28%	46%	24%	36%	10%	67%
Solvabiliteit II (eigen vermogen + voorzieningen in een % van de balans)	31%	35%	56%	48%	40%	11%	72%

Solvabiliteit - Regio

	Hilversum	Blaricum	Gooise Meren	Huizen	Laren	Weesp	Wijde- meren
Solvabiliteit I (eigen vermogen in % van de balans)	29%	48%	25%	76%	20%	14%	42%
Solvabiliteit II (eigen vermogen + voorzieningen in een % van de balans)	31%	52%	36%	90%	25%	19%	52%

Aanwending externe financiering

Bedragen x € 1 mln.		Hilversum					
	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Langlopende schulden	162,8	167,2	164,0	158,8	162,7	156,2	172,2
Werkkapitaal (vlottende passiva -/- vlottende activa excl. grex)	42,3	18,9	24,1	31,2	31,3	29,2	24,3
Externe financiering (A)	205,2	186,1	188,1	190,0	194,0	185,4	196,6
Kapitaalverstrekking deelnemingen	-	-	-	-	-	-	-
Uitgezette leningen	1,5	1,5	1,3	1,2	1,2	1,0	1,1
Overige uitzettingen > 1 jaar	0,9	0,9	0,8	0,8	0,8	0,7	0,7
Grondexploitaties	18,3	7,9	17,4	23,8	24,0	16,8	12,9
Bijdrage aan activa in eigendom derden	0,9	1,5	1,9	1,9	1,9	-	-
Inzet financiering FVA en GREX (B)	21,5	11,8	21,5	27,7	28,0	18,5	14,7
Externe financiering ten behoeve van het voorzieningenniveau (A-B)	183,6	174,3	166,6	162,3	166,0	167,0	181,9
(Im)materiële vaste activa	258,2	258,4	254,6	257,7	261,8	274,2	270,7
Externe financiering in % materiële vaste activa	71%	67%	65%	63%	63%	61%	67%

67% excl. Crailo

61% incl. Crailo

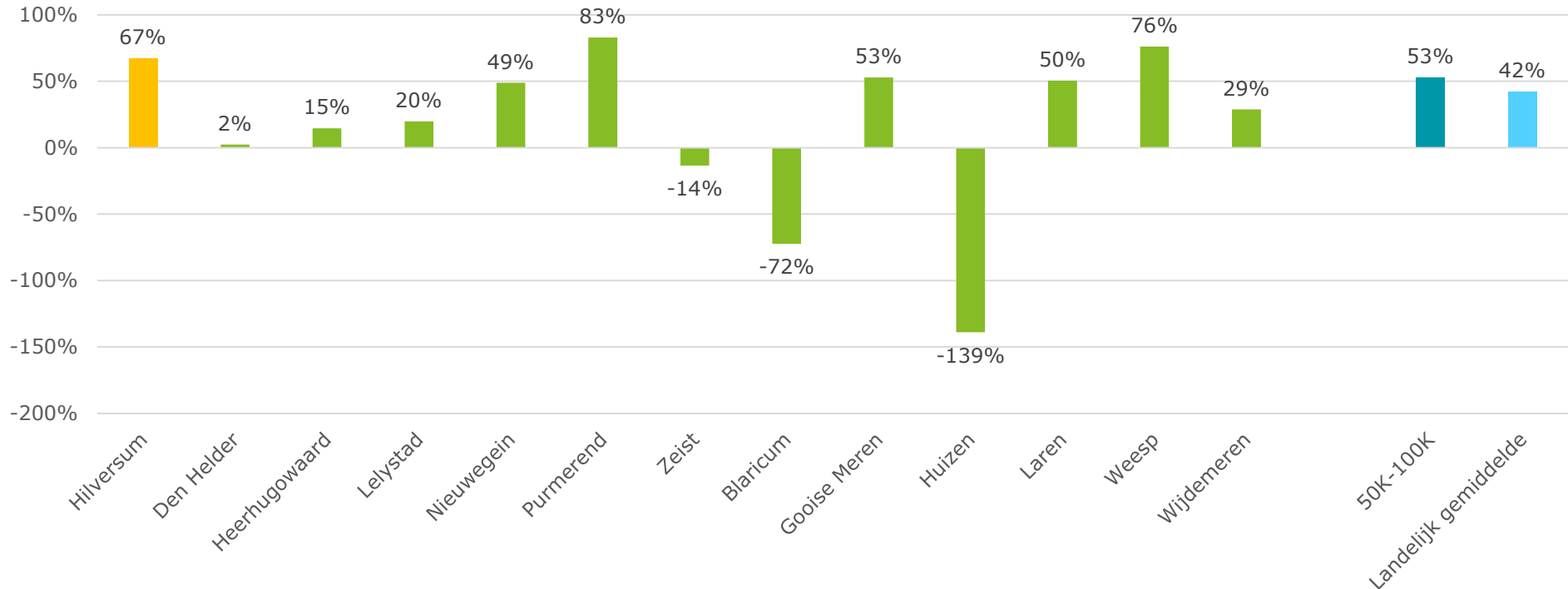
Aanwending externe financiering – Referentiegemeenten

Bedragen x 1 mln.	Hilversum	Den Helder	Heerhugowaard	Lelystad	Nieuwegein	Purmerend	Zeist
Langlopende schulden	172,2	120,5	68,7	153,4	158,9	172,2	269,7
Werkkapitaal (vlottende passiva-vlottende activa)	24,3	-25,5	6,7	15,9	-24,2	24,3	22,5
Externe financiering (A)	196,6	95,0	75,3	169,2	134,7	196,6	292,2
Kapitaalverstrekking deelnemingen	0,0	14,0	0,2	12,9	10,7	0,0	38,3
Uitgezette leningen	1,1	65,9	1,0	16,8	4,7	1,1	19,0
Overige uitzettingen > 1 jaar	0,7	1,7	0,0	0,0	0,0	0,7	0,0
Grondexploitaties	12,9	11,4	54,2	93,4	3,3	29,0	44,5
Inzet financiering FVA en GREX (B)	14,7	93,0	55,5	123,1	18,8	30,8	101,8
Externe financiering ten behoeve van het voorzieningenniveau (A-B)	181,9	2,0	19,9	46,1	115,9	165,8	190,4
(Im)Materiële vaste activa	270,7	84,3	137,0	233,6	237,6	270,7	229,8
Externe financiering in % materiële vaste activa	67%	2%	15%	20%	49%	61%	83%

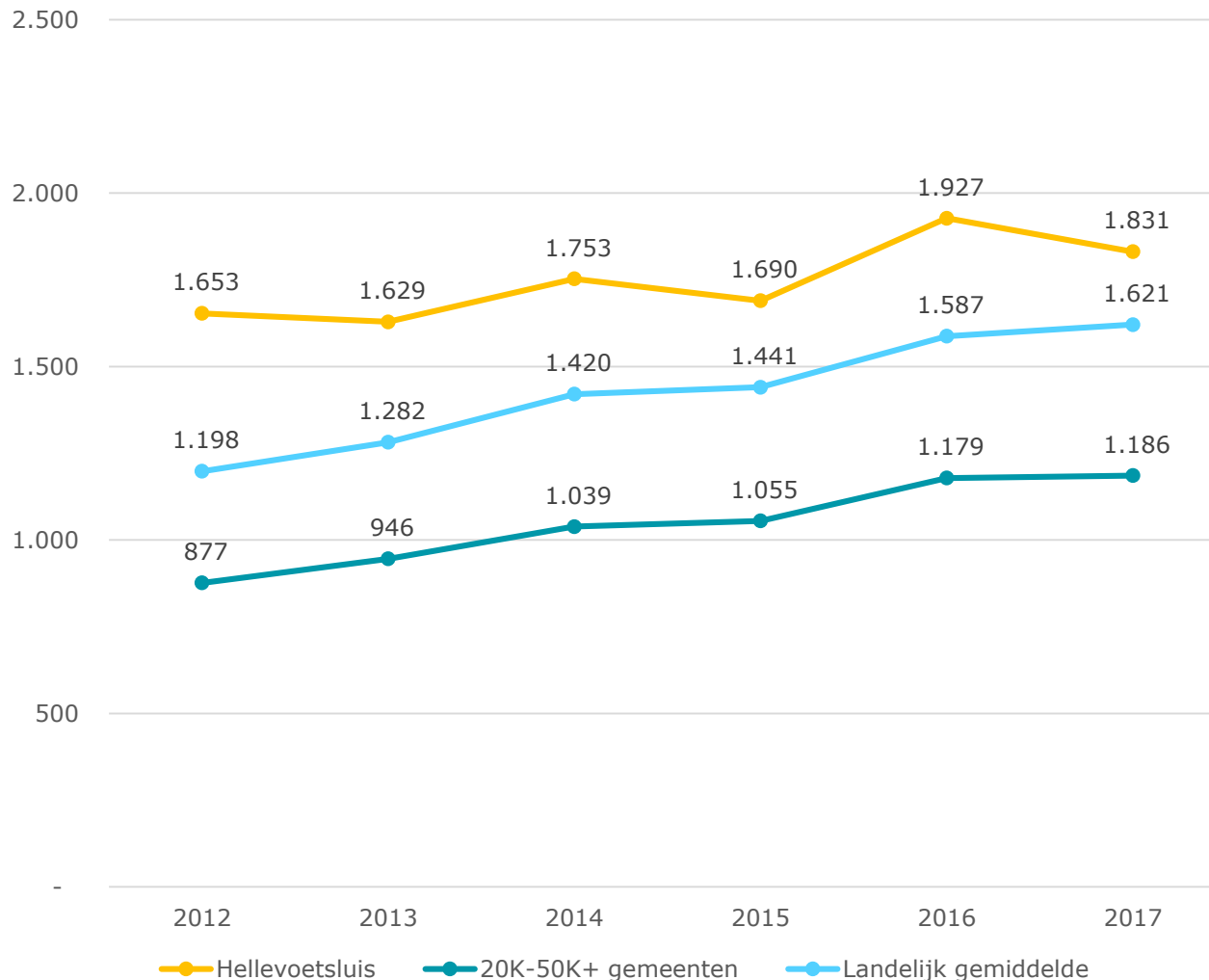
Aanwending externe financiering – Regio

Bedragen x 1 mln.	Hilversum	Blaricum	Gooise Meren	Huizen	Laren	Weesp	Wijdmeren
Langlopende schulden	172,2	29,0	103,4	0,0	28,1	28,2	19,1
Werkkapitaal (vlottende passiva - vlottende activa)	24,3	-25,3	9,1	-17,7	-0,5	10,0	3,4
Externe financiering	196,6	3,7	112,5	-17,7	27,6	38,2	22,6
Kapitaalverstrekking deelnemingen	0,0	0,0	0,3	0,2	0,0	0,1	0,1
Uitgezette leningen	1,1	2,6	0,2	35,8	7,4	2,4	1,4
Overige uitzettingen > 1 jaar	0,7	0,0	25,0	20,0	0,0	0,0	0,0
Grondexploitaties	12,9	16,7	1,6	2,8	8,6	0,3	8,3
Inzet financiering FVA en GREX	14,7	19,2	27,1	58,7	16,0	2,8	9,8
Externe financiering ten behoeve van het voorzieningenniveau	181,9	-15,5	85,4	-76,4	11,6	35,4	12,8
(Im)Materiële vaste activa	270,7	21,4	161,5	55,0	23,1	46,5	44,5
Externe financiering in % materiële vaste activa	67%	-72%	53%	-139%	50%	76%	29%

Externe financiering in % van (im)materiële vaste activa

Ontwikkeling kapitaallasten doorgeschoven naar de toekomst per inwoner 2012-2017

Hilversum

- 2012-2017: +11%
- 2016-2017: - 5%

Landelijk gemiddelde

- 2012-2017: + 35%
- 2016-2017: + 2%

20K-50K gemeenten

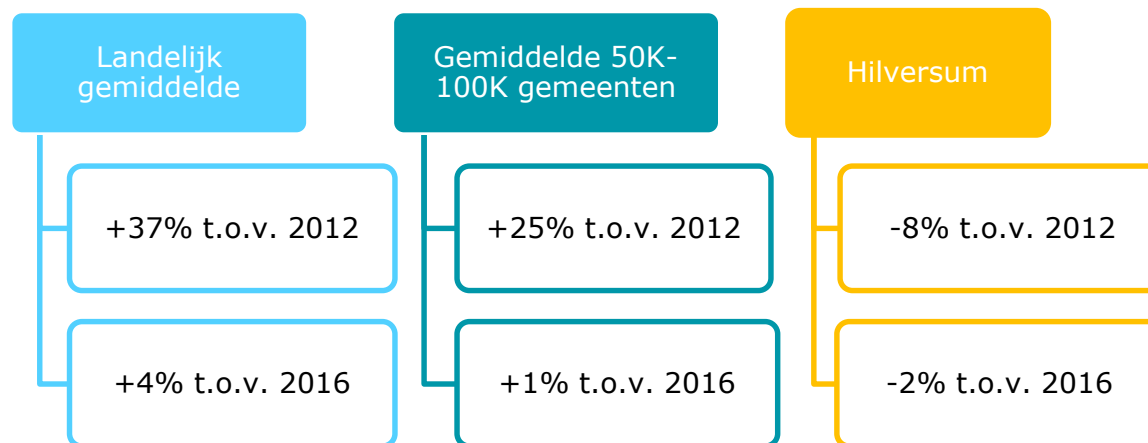
- 2012-2017: + 35%
- 2016-2017: + 1%

Kapitaallasten doorgeschoven naar de toekomst:
(Im)materiële vaste activa -/- eigen vermogen

Nog te dekken kapitaallasten in de toekomst

Hilversum						
Bedragen x € 1 mln	2012	2013	2014	2015	2016	2017
(im)materiële vaste activa -/- reserves (in mln.)	182,4	174,0	171,2	175,0	176,1	174,6
(im)materiële vaste activa -/- reserves in % van de exploitatie excl. stortingen reserves)	75%	81%	80%	68%	68%	69%
(im)materiële vaste activa -/- reserves per inwoner	2.132	2.022	1.981	2.008	2.005	1.965

(im) materiële vaste activa -/- reserves per inwoner

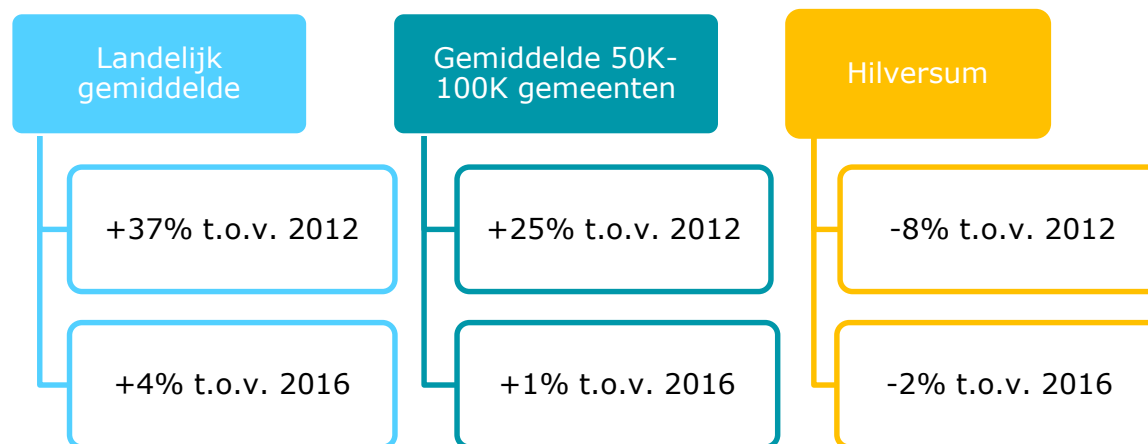

Nog te dekken kapitaallasten in de toekomst

Referentiegemeenten

Bedragen x 1 mln.	Hilversum	Den Helder	Heerhugowaard	Lelystad	Nieuwegein	Purmerend	Zeist
(im)materiële vaste activa -/- reserves (in € mln)	174,6	18,1	40,3	140,8	129,1	196,1	-6,3
(im)materiële vaste activa -/- reserves in % van de exploitatie (excl. stortingen reserves)	69%	9%	31%	54%	74%	87%	-4%
(im)materiële vaste activa -/- reserves per inwoner	1.965	322	733	1.831	2.087	2.454	-101

(im) materiële vaste activa -/- reserves per inwoner

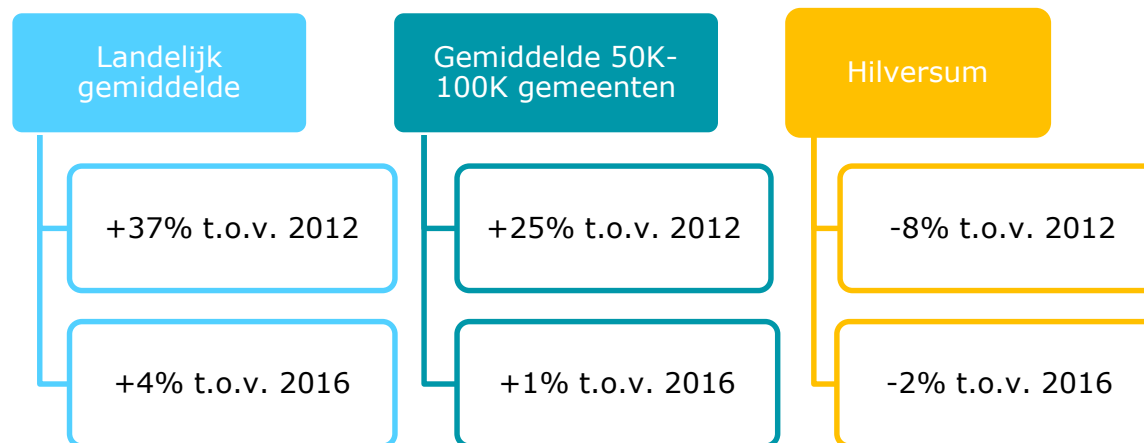

Nog te dekken kapitaallasten in de toekomst

Regio

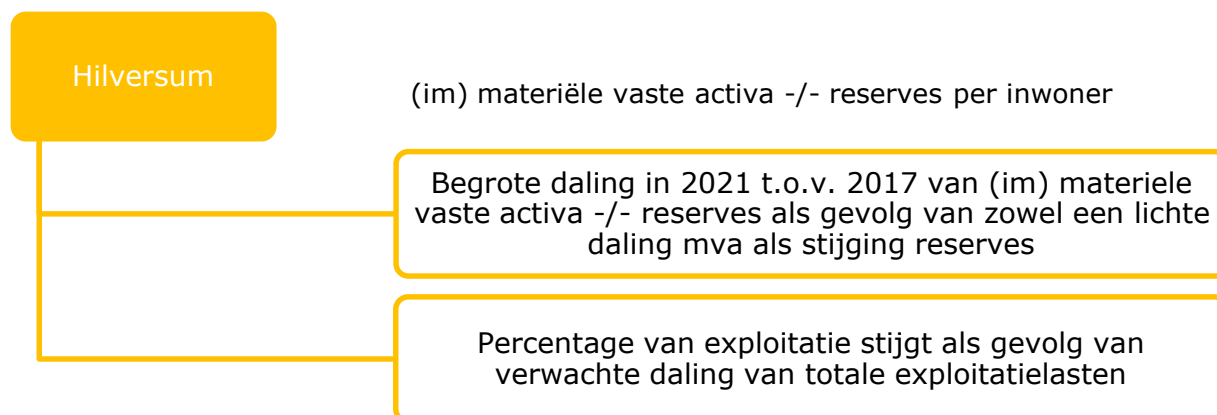
	Hilversum	Blaricum	Gooise Meren	Huizen	Laren	Weesp	Wijde-meren
(im)materiële vaste activa -/- reserves	174,6	-12,6	109,0	-54,9	13,9	38,5	18,9
(im)materiële vaste activa -/- reserves in % van de exploitatie (excl. storting reserves)	69%	-39%	76%	-60%	53%	79%	39%
(im)materiële vaste activa -/- reserves per inwoner	1.965	-1.236	1.915	-1.326	1.253	2.054	806

(im) materiële vaste activa -/- reserves per inwoner

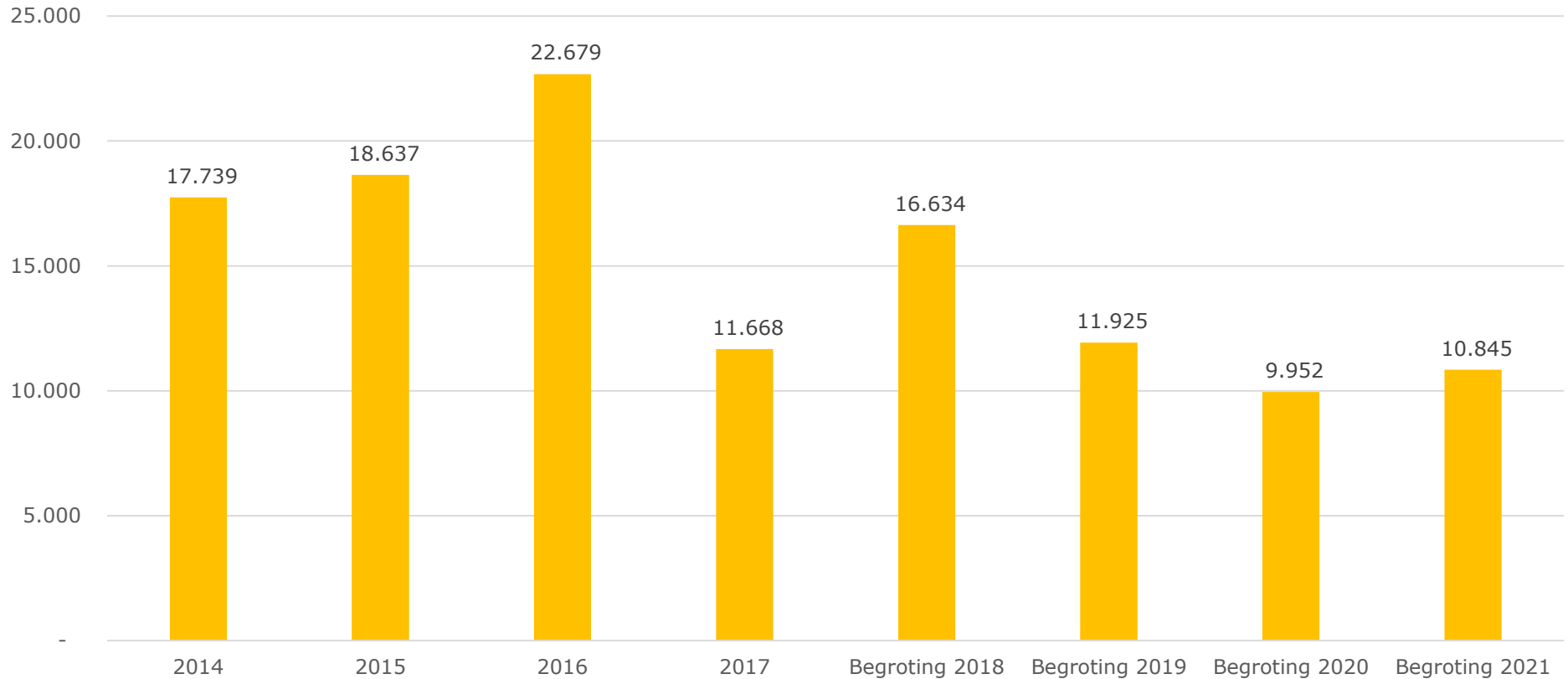

Geraamde ontwikkeling nog te dekken kapitaallasten

Nog te dekken kapitaallasten in de toekomst	2017	B 2018	B 2019	B 2020	B 2021
(im)materiële vaste activa -/- reserves	174.645	189.464	190.826	175.202	170.842
(im)materiële vaste activa -/- reserves in % van de exploitatie excl. stortingen reserves)	69%	74%	79%	75%	72%
(im)materiële vaste activa -/- reserves per inwoner	1.965	2.131	2.147	1.971	1.922

Vermeerderingen (im)materiele vaste activa (bruto)

Voorzieningen

(bedragen x € 1.000)	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Voorzieningen voor verplichtingen, verliezen en risico's	4.526	3.132	3.515	4.882	4.264	4.066
Egalisatievoorzieningen	3.594	4.207	4.462	2.965	3.444	2.922
Van derden verkregen middelen die specifiek besteed moeten worden		-	987	1.227	1.423	1.870
Totaal	8.120	7.339	8.964	9.074	9.131	8.859

De voorzieningen voor de grondexploitaties en riolering worden elders op de balans verantwoord.

Voorzieningen - referentiegemeenten

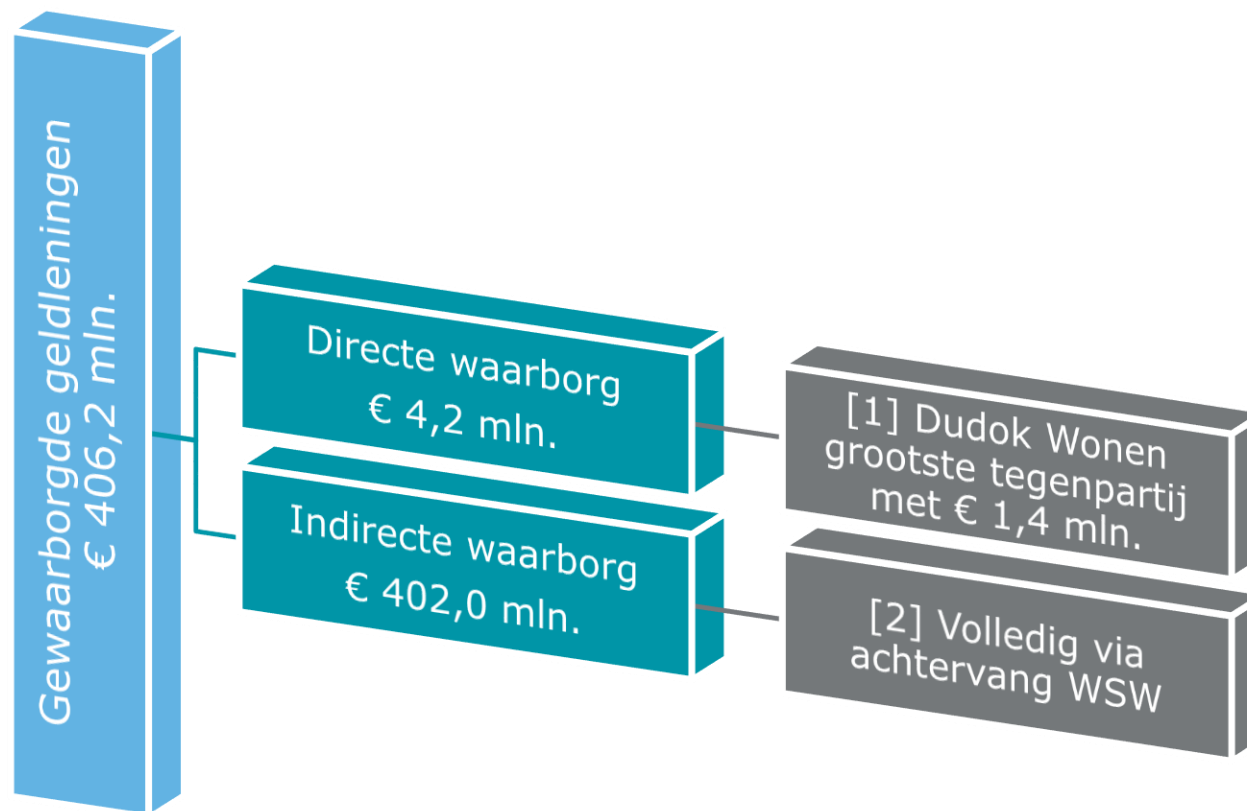
Bedragen x € 1.000	Hilversum	Den Helder	Heerhugowaard	Lelystad	Nieuwegein	Purmerend	Zeist
Voorzieningen voor verplichtingen, verliezen en risico's	4.066	2.811	2.467	7.984	6.100	515	517
Egalisatievoorzieningen	2.922	5.509	17.737	787	6.824	3.241	8.635
Van derden verkregen middelen die specifiek besteed moeten worden	1.870	7.741	213	85.989	342	2.334	4.468
Totaal	8.859	16.060	20.417	94.760	13.266	6.090	13.620

Op blz. 319 van de jaarstukken 2017 is een spaarvoorziening van 39,5 miljoen toegelicht. Deze post is echter niet meegenomen in de balanstelling onder de voorzieningen.

Gemeente Hilversum heeft egalisatievoorziening gevormd om pieken in onderhoudsuitgaven op te kunnen vangen voor onderhoud aan maatschappelijk vastgoed, begraafplaatsen, schoolgebouwen, parkeergarages, raadhuis en stadskantoor.

Kosten voor het onderhoud van wegen, water (beschoeiing en waterbodems) en groen worden binnen de begroting opgevangen.

Garantstellingen 2017

[1] In de meest recente beschikbare toezichtbrief van autoriteit woningcorporaties d.d. 25 mei 2018 komen geen bijzonderheden naar voren.

[2] Deze achtervang wordt pas aangesproken wanneer de eigen reserves van de corporaties niet toereikend zijn én het vermogen van het WSW daalt beneden een bepaalde omvang.

Gewaarborgde geldleningen

Bedragen x € 1.000	Hilversum					
	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Gewaarborgde geldleningen	363,4	360,4	415,6	426,7	402,8	406,2
excl. Wsw	348,5	350,1	418,1	418,2	396,6	402,0

Bedragen x 1.000	Hilversum	Den Helder	Heerhugo- waard	Lelystad	Nieuwegein	Purmerend	Zeist
Buiten balanstelling in jaarrekening 2017	406,2	237,1	161,0	359,2	222,8	464,0	294,7
Bedrag WSW	402,0	159,5	114,7	336,1	221,9	368,9	291,4
Excl. WSW	4,2	77,6	46,3	23,1	0,9	95,1	3,3

Rente

Rentelasten externe financiering			A	B	C = B -/- A
-/- = voordelig + = nadelig	Rekening 2016	Begroting 2017	Gewijzigde Begroting 2017	Realisatie 2017	Vershil
Rente van bestaande langlopende leningen	5.257	4.803	4.803	4.804	1
Rente van nieuwe langlopende leningen	160	315	182	184	2
Rente van kortlopende financieringsmiddelen	4	50	10	5	-5
Totaal	5.421	5.168	4.995	4.993	-2

Tabel 4.3 Overzicht rentelasten externe financiering (Bedragen x € 1.000)
Bron: jrk 2017

Aflossingen op huidige portefeuille	Aflossingsbedrag
2018	16.986
2019	15.645
2020	12.690
2021	13.077

Bron: begroting 2018 – paragraaf financiering

	Renterisiconorm en renterisico's van de langlopende schuld per 1 januari 2018 t/m 2021	2018	2019	2020	2021
1	Begrotingstotaal	261.468	242.954	245.403	239.443
2	vastgesteld percentage (Wet Fido)	20%	20%	20%	20%
3	Renterisiconorm (1 x 2)	52.294	48.591	49.081	47.889
4	Risico vaste schuld herfinanciering	16.986	15.645	12.690	13.077
5	Ruimte onder risiconorm (3-4)	35.307	32.946	36.391	34.812

- Renterisico als gevolg van herfinanciering is beperkt als gevolg van gespreide aflossingen.
- In meerjarenbegroting gehanteerde herfinancieringsrente bedraagt 2% bij looptijd van 25 jaar.

Rentetoerekening Begroting 2018

Rentetoerekening per 2018		
a	Externe rentelasten over korte en lange financiering	4.693
b	Externe rentebaten	-20
c = a + b	Totaal door te rekenen externe rente	4.673
d1	Rente die toegerekend moet worden aan grondexploitaties	-163
d2	Rente projectfinanciering die aan betreffend taakveld moet worden toegerekend	
e = c + d1 + d2	Saldo, door te rekenen externe rente	4.510
f1	Rente eigen vermogen	0
f2	Rente over voorzieningen (gewaardeerd op contante waarde)	0
g = e + f1 + f2	De aan taakvelden (programma's inclusief overhead) toe te rekenen rente	4.510
h	De werkelijk aan taakvelden toegerekende rente (renteomslag)	-4.662
i = g + h	Renteresultaat op het taakveld treasury	-152

Bron: Begroting 2018 - paragraaf financiering

Rentetoerekening realisatie 2017

Rentetoerekening 2017			A	B	C = B -/- A
-/- = voordelig + = nadelig		Begroting	Gewijzigde Begroting	Werkelijk	Verschil
a	Externe rentelasten over korte en lange financiering	5.168	4.995	4.993	-2
b	Externe rentebaten	0	0	-22	-22
c = a + b	Totaal door te rekenen externe rente	5.168	4.995	4.971	-24
d1	Rente die toegerekend moet worden aan grondexploitatie	-400	-400	-422	-22
d2	Rente projectfinanciering die aan betreffend taakveld wordt toegerekend	0	0	0	0
e = c + d1 + d2	Saldo, door te rekenen externe rente	4.768	4.595	4.549	-46
f1	Rente eigen vermogen	0	0	0	0
f2	Rente over voorzieningen (gewaardeerd op contante waarde)	0	0	0	0
g = e + f1 + f2	De aan taakvelden (programma's inclusief overhead) toe te rekenen rente	4.768	4.595	4.549	-46
h	De werkelijk aan taakvelden toegerekende rente (renteomslag)	-5.160	-4.922	-4.901	21
i = g + h	Renteresultaat op het taakveld treasury	-392	-327	-352	-25

Tabel 4.4 Doorbelasting rente aan Taakvelden (bedragen x € 1.000)

Toelichting in jaarrekening 2017 (blz. 206):

Omdat het omslagpercentage naar boven is afgerond naar 1,5% zijn er meer rentelasten doorberekend naar de programma's dan de werkelijke externe rentelasten. Hierdoor is er een voordelig renteresultaat zoals genoemd op regel 'i'.

Uitgangspunten begroting 2017/2018

Gehanteerd rentepercentage grondexploitatie 2017: 2,3%

Gehanteerd rentepercentage grondexploitatie 2018: 1,9%

Omslagpercentage 2017: 1,5%

Omslagpercentage 2018: 1,4%

Grondexploitaties – Bouwgronden in exploitatie 2017

Het verloop van de boekwaarde is als volgt:

Omschrijving	Boek- waarde 1-1-2017	Vermeer- deringen in 2017	Vermin- deringen in 2017	Winst- name in 2017	Afwaar- deringen in 2017	Boek- waarde 31-12-2017
Bouwgronden in exploitatie	18.217	3.348	-14.257	5.463	136	12.906
Totaal voorraden (bijlage 6.2.5)	18.217	3.348	-14.257	5.463	136	12.906
Gereed product en handelsgoederen	39	16.081	-	-	-	16.119
Voorziening planexploitaties	-2.253		2.253	-	-	-
Totaal voorraden (balans)	16.002	19.428	-12.004	5.463	136	29.025

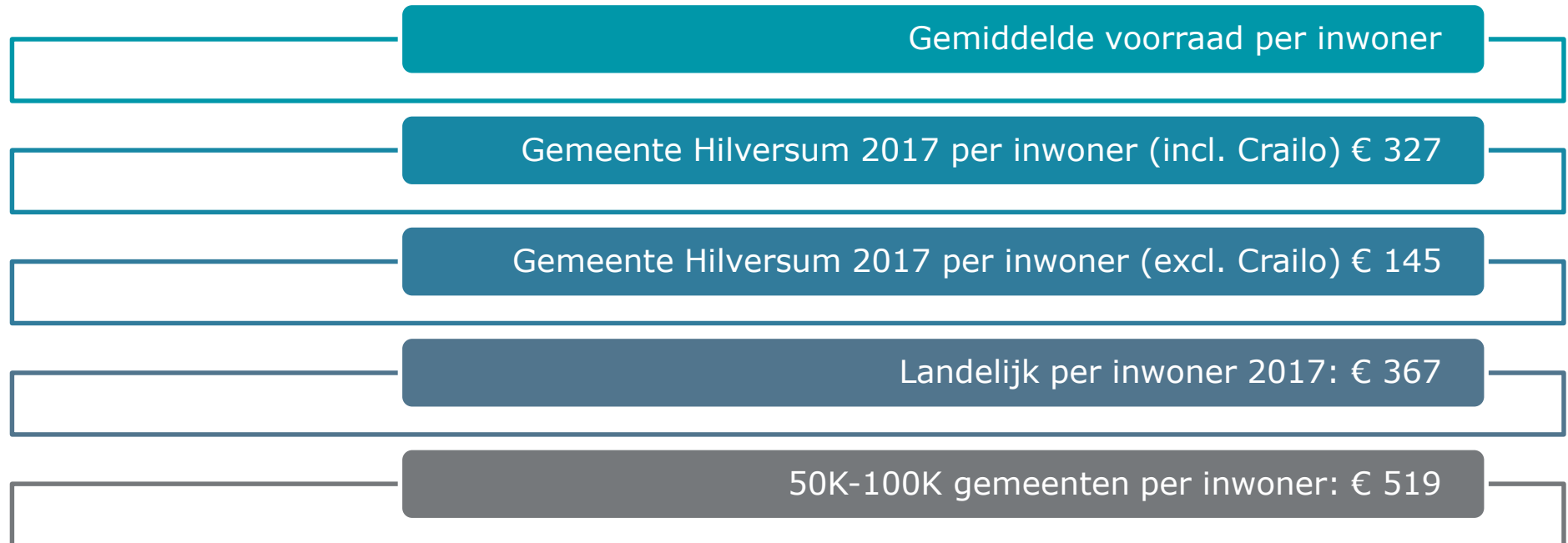
Gemeente Hilversum 2017 € 145

Gemeente Hilversum 2016 € 192

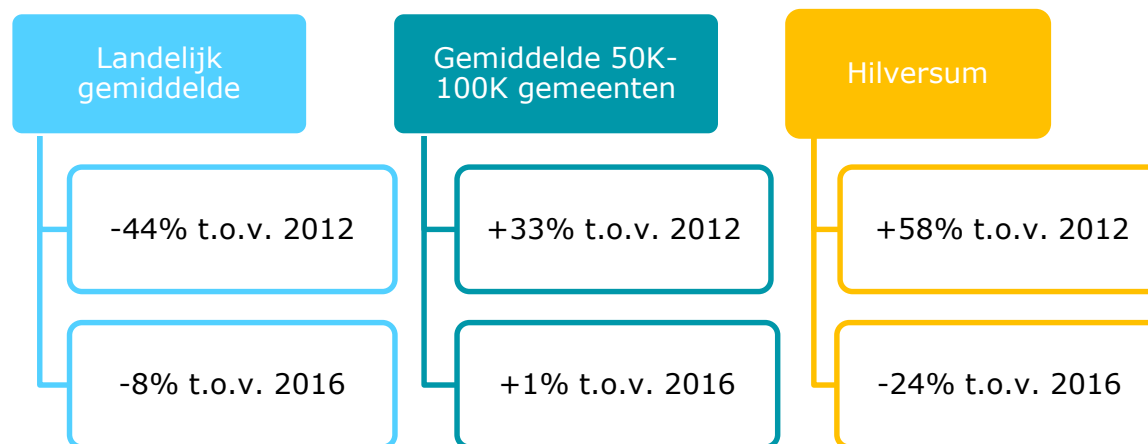
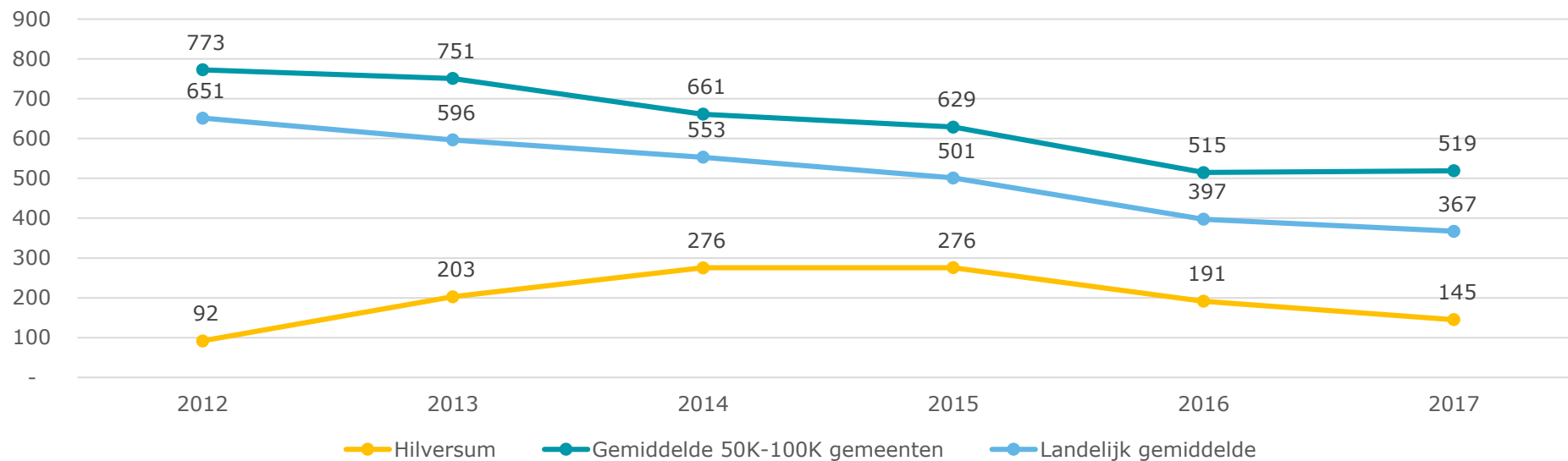
Landelijk 2017 € 367

50K-100K gemeenten 2017: € 519

Voorraad grond per inwoner 2017

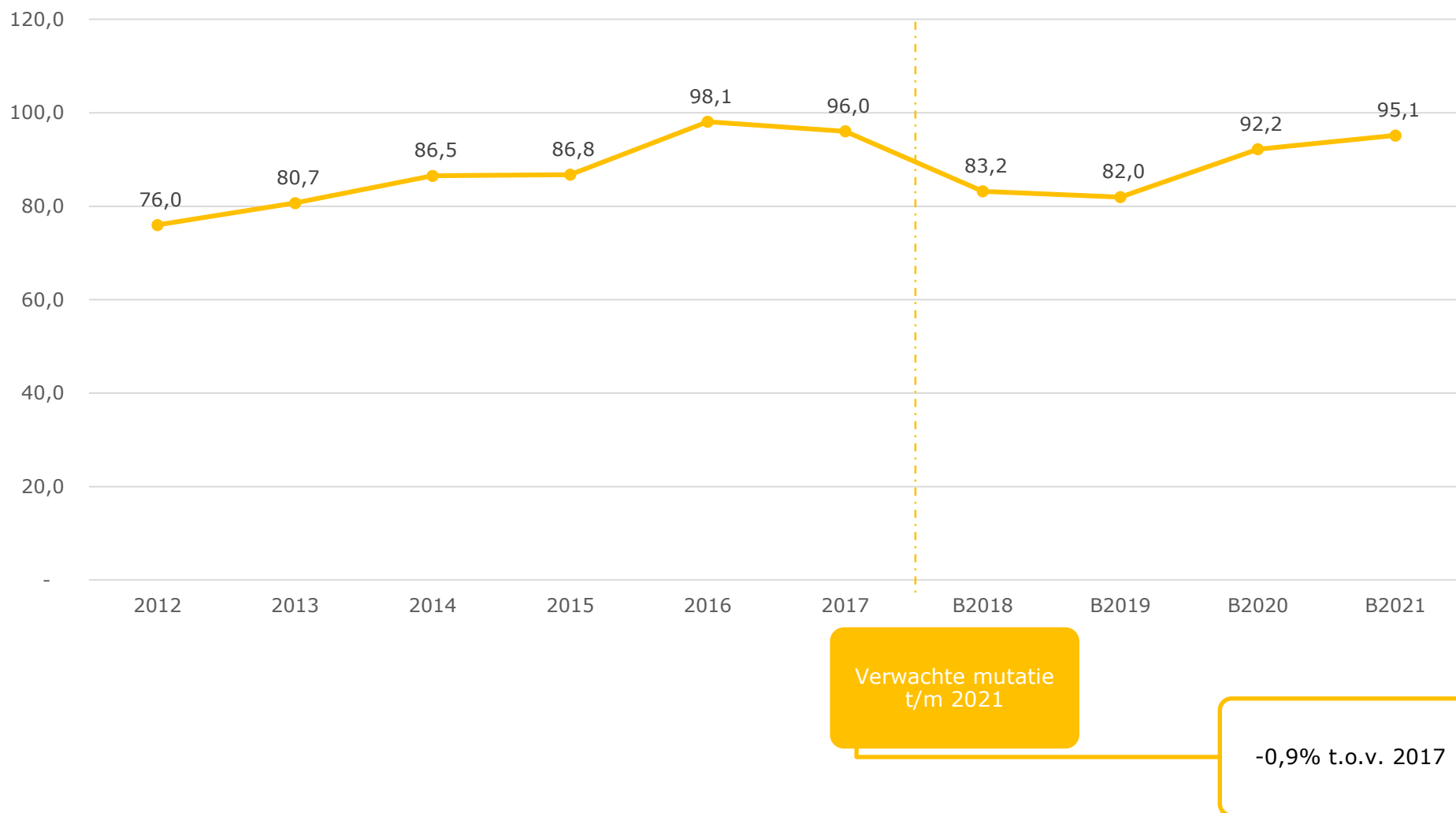
Voorraad grond per inwoner 2017

Begroting 2018-2021

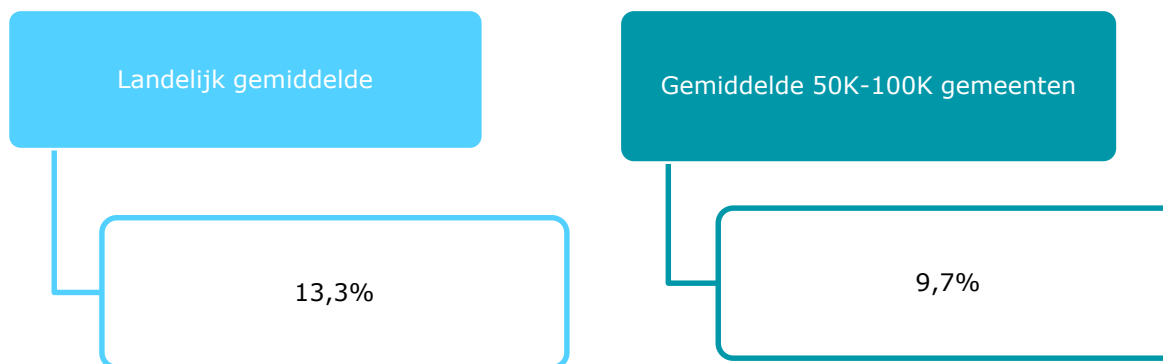
Bedragen x 1 mln.	2017 (w)	B2018	B2019	B2020	B2021
Resultaat van baten en lasten (voordelig = positief)	-2,0	-12,9	-1,2	10,3	2,9
Toevoegingen en onttrekkingen aan reserves	7,8	13,3	1,8	-7,3	0,2
Begrotingssaldo na bestemming (voordelig = positief)	5,7	0,5	0,6	2,9	3,2
Waarvan incidentele baten en lasten (saldo)	4,9	-3,6	-2,4	-0,5	-0,1
Structureel begrotingssaldo	0,9	4,0	3,0	3,4	3,3
Structureel evenwicht?	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja

Ontwikkeling eigen vermogen

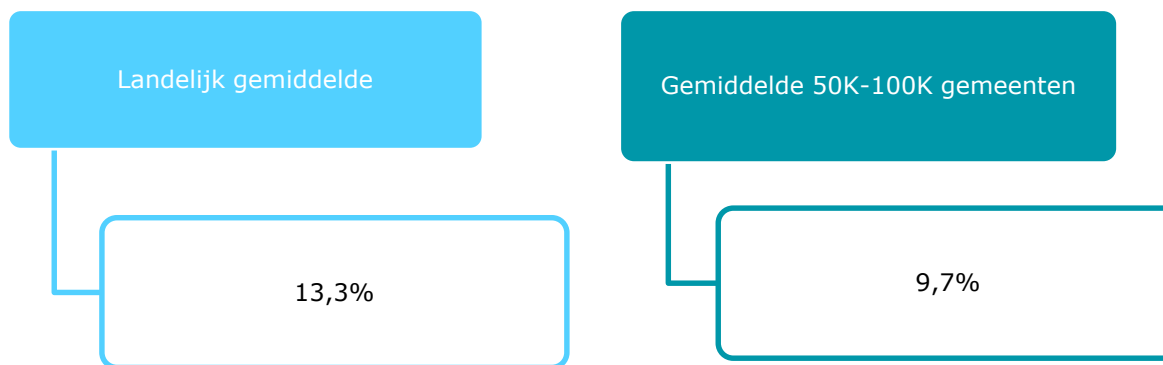
Overhead t.o.v. exploitatie Referentiegemeenten

Bedragen x € 1 mln.	Hilversum	Den Helder	Heerhugo- waard	Lelystad	Nieuwegein	Purmerend	Zeist
Saldo overhead	25,1	22,1	12,8	25,0	18,5	20,0	onbekend
Totaal exploitatie (excl. Dotaties)	252,3	196,1	130,5	262,9	175,2	226,7	151,4
Overhead in % van de exploitatie	10,0%	11,3%	9,8%	9,5%	10,5%	8,8%	onbekend

Overhead t.o.v. exploitatie regio

Bedragen x € 1 mln.	Hilversum	Blaricum	Gooise Meren	Huizen	Laren	Weesp
Saldo overhead	25,1	3,6	12,2	11,8	4,3	6,5
Totaal exploitatie (excl. Dotaties)	252,3	32,4	143,3	90,9	26,2	48,7
Overhead in % van de exploitatie	10,0%	11,2%	8,5%	13,0%	16,5%	13,4%

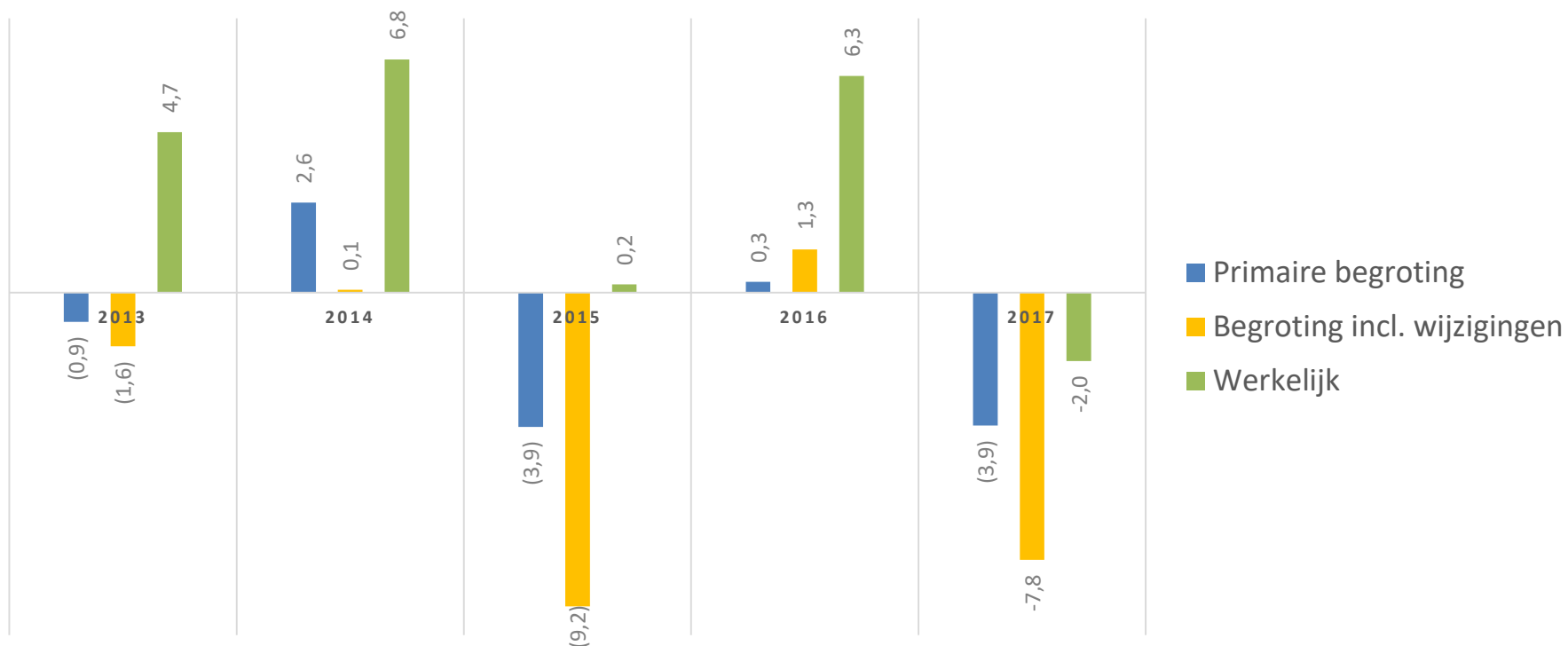
EMU-saldo

Op basis van de gemeentelijke begroting 2018 laat het EMU saldo een verwacht overschot zien.

Omschrijving	2017	2018	2019	2020	2021
	Volgens realisatie tot en met sept. 2017, aangevuld met raming resterende periode	Volgens begroting 2018	Volgens meerjarenraming in begroting 2018	Volgens meerjarenraming in begroting 2018	Volgens meerjarenraming in begroting 2018
1 Exploitatiesaldo vóór toevoeging aan c.q. onttrekking uit reserves (zie BBV, artikel 17c)	-11.458	-12.851	-1.234	10.166	2.934
2 Afschrijvingen ten laste van de exploitatie	13.432	21.429	12.569	12.563	12.563
3 Bruto dotaties aan de post voorzieningen ten laste van de exploitatie minus de vrijval van de voorzieningen ten bate van de exploitatie	4.177	3.113	3.698	3.788	3.878
4 Investerings in (im)materiële vaste activa die op de balans worden geactiveerd	13.344	16.634	11.925	9.952	10.845
5 Baten uit bijdragen van andere overheden, de Europese Unie en overigen, die niet op de exploitatie zijn verantwoord en niet al in mindering zijn gebracht bij post 4					
6 Desinvesteringen in (im)materiële vaste activa: Baten uit desinvesteringen in (im)materiële vaste activa (tegen verkoopprijs), voor zover niet op exploitatie verantwoord					
7 Aankoop van grond en de uitgaven aan bouw-, woonrijp maken e.d. (alleen transacties met derden die niet op de exploitatie staan)				1.192	1.282
8 Baten bouwgrondexploitatie: Baten voorzover transacties niet op exploitatie verantwoord	7.874	10.217	6.650		
9 Lasten op balanspost Voorzieningen voorzover deze transacties met derden betreffen	1.933	1.785	1.804	1.804	1.804
10 Lasten ijm transacties met derden, die niet via de onder post 1 genoemde exploitatie lopen, maar rechtstreeks ten laste van de reserves (inclusief fondsen en dergelijke) worden gebracht en die nog niet vallen onder één van bovenstaande posten					
11 Verkoop van effecten: a Gaat u effecten verkopen? (ja/nee) b Zo ja wat is bij verkoop de verwachte boekwinst op de exploitatie?	☒ ja ☐ nee	☒ ja ☐ nee	☐ ja ☒ nee	☐ ja ☒ nee	☐ ja ☒ nee
Emu saldo	-1.252	3.489	7.954	13.569	5.444

Relatie saldo begroot versus realisatie

SALDO VAN BATEN EN LASTEN X €1 MLN.

Deloitte refers to one or more of Deloitte Touche Tohmatsu Limited, a UK private company limited by guarantee ("DTTL"), its network of member firms, and their related entities. DTTL and each of its member firms are legally separate and independent entities. DTTL (also referred to as "Deloitte Global") does not provide services to clients. Please see www.deloitte.nl/about to learn more about our global network of member firms.

Deloitte provides audit, consulting, financial advisory, risk advisory, tax and related services to public and private clients spanning multiple industries. Deloitte serves four out of five Fortune Global 500® companies through a globally connected network of member firms in more than 150 countries and territories bringing world-class capabilities, insights, and high-quality service to address clients' most complex business challenges. To learn more about how Deloitte's approximately 245,000 professionals make an impact that matters, please connect with us on Facebook, LinkedIn, or Twitter.

This communication contains general information only, and none of Deloitte Touche Tohmatsu Limited, its member firms, or their related entities (collectively, the "Deloitte Network") is, by means of this communication, rendering professional advice or services. Before making any decision or taking any action that may affect your finances or your business, you should consult a qualified professional adviser. No entity in the Deloitte Network shall be responsible for any loss whatsoever sustained by any person who relies on this communication.